

AGRARISCHE POLITIEK IN BRITS OOST-AFRIKA

A. LUYTJES

Directeur Afdeling Tropische Producten van het Kon. Instituut
voor de Tropen te Amsterdam

OVERDRUK UIT HET LANDBOUWKUNDIG TIJDSCHRIFT
66ste JAARGANG No 2

FEBRUARI 1954

AGRARISCHE POLITIEK IN BRITS OOST-AFRIKA ¹⁾ *)

A. LUYTJES

Directeur Afdeling Tropische Producten van het Kon. Instituut
voor de Tropen te Amsterdam

Agrarian policy in British East-Africa

Summary see p. 89

A DE POLITIEKE ONTWIKKELING

Ofschoon de samenstellende delen van Brits Oost-Afrika : Kenya, Uganda en Tanganyika alle onder Brits bewind staan en er op verschillend terrein zelfs een sterke onderlinge samenwerking bestaat, loopt de in deze drie gebieden gevolgde agrarische politiek toch sterk uiteen. Ter verklaring hiervan moge allereerst een uiteenzetting volgen van de politieke status van elk der delen.

DE POLITIEKE STATUS VAN KENYA

In 1893 nam het Britse Gouvernement het bewind over Kenya en Uganda over van de Imperial British East African Company en werd het British East Africa Protectorate gevormd; in 1895 sloot het Britse Gouvernement met de Sultan van Zanzibar een overeenkomst, volgens welke de Sultan een strook grond ter breedte van 10 mijlen langs de Indische Oceaan tegen een bedrag van £ 19 000 per jaar aan het Britse Gouvernement verhuurde, waardoor geheel Kenya onder Brits beheer kwam. Als gevolg van het toenemend aantal Britse emigranten werd door Engeland in 1920 de Kenya Annexation Order in Council afgekondigd, waardoor Kenya, met uitzondering van de kuststrook van 10 mijl, Crown Colony werd en het geheel de naam kreeg van „*the Colony and Protectorate of Kenya*.”

Dit gehele gebied is rechtstreeks bestuurd; wel werd in 1924 de mogelijkheid geschapen voor de vorming van Local Native Councils, waardoor een zekere decentralisatie kon worden nagestreefd, doch in grote lijnen bleef het bestuur centraal.

¹⁾ Ter publicatie ontvangen 20 Januari 1954.

*) Ontleend aan een rapport van de schrijver over een reis naar Brits Oost-Afrika en Ethiopië van 15 Maart–27 April 1953.

De bestuursvorm moge blijken uit de beide volgende alinea's, ontleend aan het „Colonial Report on the Colony and Protectorate of Kenya for the year 1951”:

”The supreme executive power of the Colony is vested in the Governor who is advised by an executive Council which consists of seven ex officio members, who are the Chief Secretary, who is also Member for Development, the Attorney General, who is Member for Law and Order, the Financial Secretary, who is Member for Finance, the Chief Native Commissioner, who is Member for African Affairs, the Member for Agriculture, Animal Husbandry and Natural Resources, the Deputy Chief Secretary, who is Member for Labour, and the Member for Education, Health and Local Government, and five nominated members, of whom one is the Member for Commerce and Industry and represents commercial and industrial interests, three are European unofficial members and one unofficial Asian member. One of the European nominated members represents African interests.

The Legislative Council consists of sixteen official members, of whom eight are ex officio and eight are nominated, and twenty-two unofficial members of whom eleven Europeans, five Asians and one Arab are elected, and four Africans and one Arab are nominated. All laws in the Colony are enacted by the Governor with the advise and consent of the Legislative Council. In November, the Royal Instructions were amended to provide for the constitution of the new Legislative Council to be elected in 1952. The new Council will consist of eight ex officio members, eighteen nominated members, twenty-one elected members (fourteen European, six Asian and one Arab) and seven representative members (six African and one Arab).”

Hieruit moge blijken, dat men uiterst behoedzaam de weg volgt van het toekennen van een grotere zelfstandigheid aan de Colony. De moeilijkheden, die zich bij het zoeken naar de juiste vormen hiervan voordoen, zijn de volgende:

Volgens de over 1950 beschikbare cijfers bedroeg de bevolking van Kenya:

Europeanen	Aziaten	Arabieren	Afrikanen	Totaal
30 000	101 000	24 000	5 218 000	5 373 000

Het Afrikaanse deel van de bevolking is voor het overgrote gedeelte weinig ontwikkeld, doch begint zelfbewuster te worden, waarbij een neiging tot verzet doorbreekt tegen de dominerende positie van de Europeanen. De Europeanen zijn economisch de belangrijkste groep, doordat zij in het bestuur, het bankwezen en de groothandel de belangrijkste rol spelen en zich in het beste landbouwgebied van de Colony hebben gevestigd als settlers en cultuurondernemers; vele settlers zijn in Kenya geboren en beschouwen het land als „hun” land, waar de Europeaan de zeggingschap zal moeten blijven behouden. De Aziaten en Arabieren spelen mede een belangrijke rol in het economisch leven; zij hebben een aantal industrieën en ondernemingen in handen, doch leggen zich in hoofdzaak op de tussenhandel toe; Indiërs en Pakistaners treft men dan ook in het diepste binnenland op de kleinste markten aan als opkopers van producten en verkopers van alles wat de bevolking nodig heeft. Vooral van deze Aziaten gaat een sterke drang uit om in de medebesturende colleges van de Colony een bevredigende vertegenwoordiging te krijgen. Door deze controversen heersen er in Kenya duidelijke spanningen met een sterke afscheiding tussen de rassen: men ontkent heftig, dat er in Kenya een „colour bar” zou bestaan, doch overal worden de verschijningsvormen ervan waargenomen. In deze sfeer kon de Mau-Mau-beweging ontstaan, waarop nog nader zal worden teruggekomen.

DE POLITIEKE STATUS VAN UGANDA

Het *Uganda Protectorate* heeft zich politiek anders ontwikkeld. Tot 1893 stond Uganda onder het bewind van de Imperial British East African Company (een chartered company), in welk jaar het bestuur door het Britse Gouvernement werd overgenomen. In tegenstelling met Kenya, waar van oudsher verschillende stammen elkander bij voortduring beoorloogden, was het inheems bestuur in Uganda krachtiger gevestigd. Het krachtigst was het vorstendom Buganda; daarnaast bevonden zich de staatjes Toro, Ankole en Bunyore, terwijl de rest van Uganda onder lossere bewind van stamhoofden stond. Met de verschillende hoofden werden door het Britse Gouvernement in 1900 en 1901 contracten gesloten, waarvan de inhoud rekening hield met de graad van ontwikkeling der verschillende eenheden. Hierdoor werd aan Buganda een grotere mate van zelfbestuur gelaten; de andere gebieden behielden zoveel zelfstandigheid als naar de mening van het Britse bestuur verantwoord was voor het bewaren van de orde en het nastreven van de beoogde ontwikkeling.

In deze lijn van erkenning en ontwikkeling van zelfbestuur is sindsdien voortgegaan; in de economische ontwikkeling heeft hierbij het bevolkingsbelang steeds sterk op de voorgrond gestaan, een politiek, die ook nog heden ten dage de boventoon voert. De bevolkingscijfers, ontleend aan de volkstelling van 1948, leggen hiervan getuigenis af:

Europeanen	Aziaten	Arabieren	Afrikanen	Totaal
3 500	35 000	1 500	4 920 000	4 960 000

Vergeleken met de cijfers van Kenya komt de geringe penetratie van het uitheemse element in Uganda duidelijk tot uiting, niettegenstaande het feit, dat bij de eerste aanrakingen met de buitenwereld aan Uganda een veel grotere economische waarde werd toegekend dan aan Kenya.

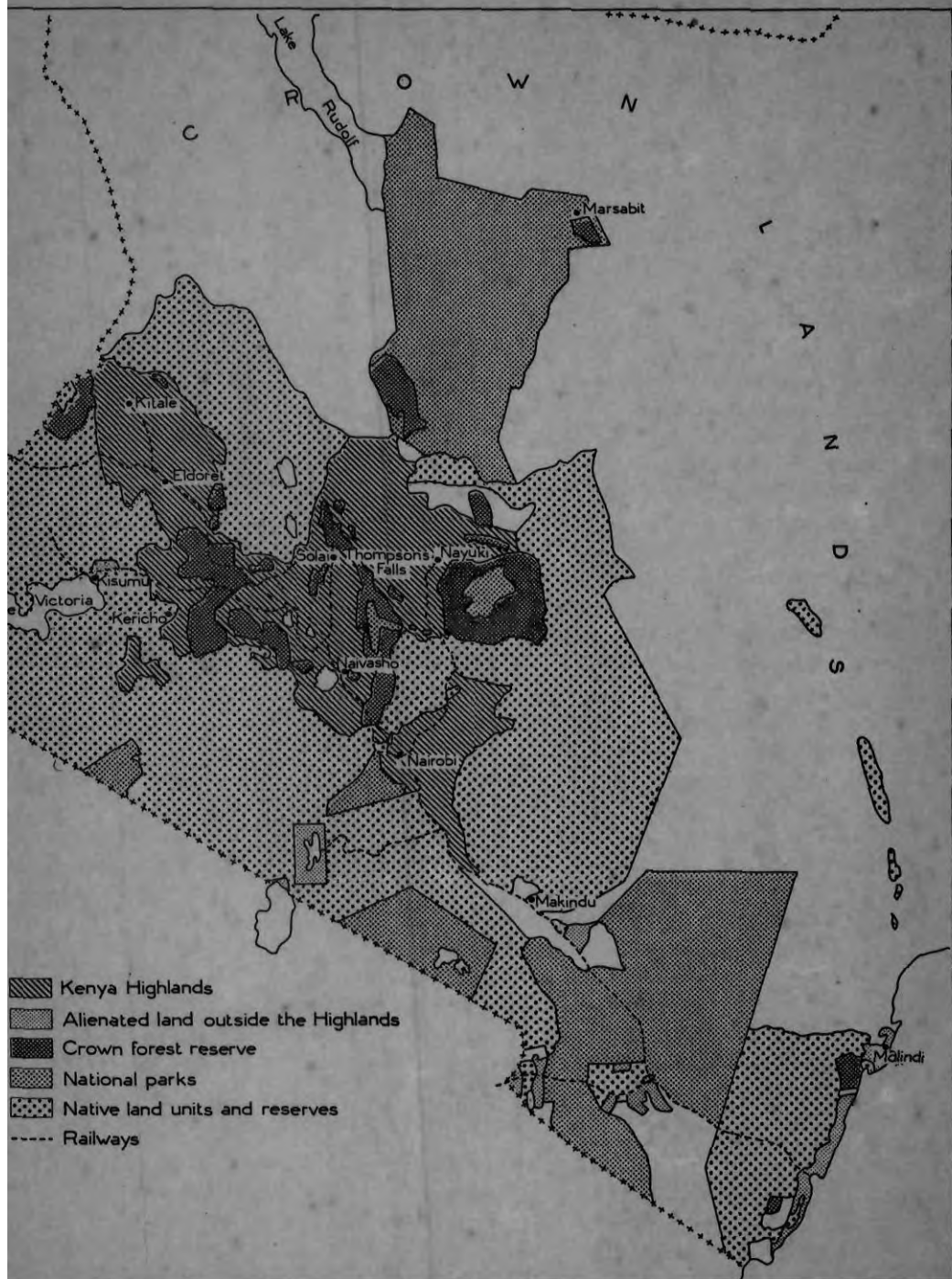
De bestuursvorm moge blijken uit de volgende aanhalingen uit het "Colonial Report on Uganda for the year 1951":

"The Protectorate is administered by the Governor, assisted by an Executive Council composed of the Chief Secretary, the Attorney-General, the Financial Secretary, the Director of Medical Services, the Director of Agriculture and the Resident, Buganda, as ex-officio members, and the Secretary for African Affairs and two unofficial nominated members. The laws of the Protectorate are made by the Governor with the advice and consent of the Legislative Council constituted by the Uganda Order in Council, 1920. The Legislative Council consists of the Governor as President, six ex-officio and 10 nominated official members and 16 unofficial members. Of the unofficial members, four are Asians, and four Europeans, while two Africans represent each of the four Provinces."

"Buganda is on a different footing from the other Provinces since, subject to certain conditions under the 1900 Agreement, His Highness the Kabaka exercises in Buganda through his three Ministers, the Katikro (Prime Minister), the Omulamuzi (Chief Justice) and the Omuwanika (Treasurer), direct rule over his people. . . . "to whom he shall administer justice through the Lukiko or Native Council and through others of his officers in the manner approved by Her Majesty's Government."

In Buganda all Chiefs are appointed by the Kabaka with the approval of the Governor, and the Kabaka and the Lukiko, with the Governor's consent have the power to make laws binding upon all natives in Buganda. The constitution of the Lukiko provides for 40 elected members chosen by popular vote, 20 through electoral colleges at parish level and 20 by County Councils from local notables out of a total of 89 members.

In other Provinces, African Local Governments are recognised in stages of development varying with the advancement of the tribes. There are Native Rulers in the old "Agreement" districts of Ankole, Toro and also in Bunyoro, where a formal agreement was con-

KAART VAN KENYA AANGEVENDE DE VERSCHILLENDE SOORTEN VAN GRONDGEBRUIK.

cluded in 1937 with the Mukama. Each of these has his appointed Prime Minister and Council. In other Districts, or tribal areas, where there is no paramount chief, the African Local Government consists of the district, county, sub-county, parish and village councils with its Senior Executive Officers and other Chiefs exercising executive authority."

Hieruit moge blijken, dat ofschoon de lijnen van algemeen bestuur in handen van de Gouverneur zijn gelegd, het locale bestuur in sterke mate in handen van de locale autoriteiten is gelaten; geen maatregelen, betrekking hebbende op locale aangelegenheden, worden dan ook genomen zonder raadpleging of instemming van de locale autoriteiten.

DE POLITIEKE STATUS VAN TANGANYIKA

Ook op Tanganyika heeft de historie haar stempel gedrukt. De kust met de daarvoor liggende eilanden had reeds vóór de middeleeuwen de aandacht van de Arabieren, die er een voordelige handel dreven. Van 1500 af doet ook de Portugese invloed zich gelden, die echter in 1700 door de Arabieren wordt opgeheven. Het midden van de 19e eeuw was het hoogtepunt van de Arabische slavenhandel, die in hoofdzaak vanuit Bagamoyo en Papani werd bedreven en Tabora in het binnenland als centrum had.

Na een zich ontwikkelende Duitse penetratie, waarbij met een aantal stammen overeenkomsten werden gesloten, werden Tanganyika en Ruanda Urundi in 1885 onder de beschermheerschappij van het Duitse Keizerrijk genomen. Met harde maatregelen werd dit gehele gebied tot onderwerping gebracht. Door aanleg van spoorlijnen, wegen, plantages werd met grote energie getracht het land tot ontwikkeling te brengen. In 1890 werd de aan de Sultan van Zanzibar toebehorende kuststrook met een diepte van 10 mijl door het Duitse Keizerrijk van de Sultan gekocht.

Na de eerste wereldoorlog werd in 1919 het gehele gebied tot mandaatgebied verklaard, waarbij België werd aangewezen als mandataris voor Ruanda-Urundi en het Britse Rijk als mandataris voor Tanganyika, een situatie, die zich tot op heden bestendig heeft. De verhouding met de Verenigde Naties is laatstelijk vastgelegd in het Trusteeship Agreement, goedgekeurd door de Algemene Vergadering der Verenigde Naties van 13 December 1946.

Het zal duidelijk zijn, dat slavenhandel en het Duitse regiem weinig plaats lieten voor een ontwikkeling van zelfbestuur van enige omvang. Het gebied is dan ook in hoge mate rechtstreeks bestuurd, waarbij gewerkt wordt in de richting van decentralisatie door het in het leven roepen van Native Authorities, aan welke locale bevoegdheden worden gegeven met financiële verantwoordelijkheid over gelimiteerde fondsen.

Volgens de volkstelling van 1948 bestaat de bevolking uit :

Europeanen	Aziaten	Arabieren	Afrikanen	Totaal
16 000	46 000	13 000	7 500 000	7 575 000

Uit het relatief belangrijke aantal Europeanen moge de bedrijvigheid blijken, die zich uit de Duitse tijd heeft voortgezet op het gebied van landbouwondernemingen en daarmee samenhangende handelsactiviteit. Van tegenstellingen tussen rassen is in Tanganyika veel minder sprake dan in Kenya: als mandataris onder controle van de United Nations streeft Engeland naar een harmonische ontwikkeling van het gehele land met een gelijke belangstelling

FIG. 1. FARM IN DE HIGHLANDS (KENYA).

voor alle bevolkingsgroepen; het resultaat hiervan is merkbaar in een vrijere atmosfeer zonder de spanningen, die in Kenya voelbaar zijn.

Het bestuur van de *Territory of Tanganyika* wordt uitgeoefend door een Gouverneur, hierin bijgestaan door een Executive Council, bestaande uit acht officiële en vier niet-officiële leden, waarvan de eersten elk een groep van departementen onder zich hebben; op advies van een missie van de Trusteeship Council van de Verenigde Naties, is kortgeleden een Afrikaan tot lid van dit college benoemd.

De ontwerpen van wetgeving moeten om advies en goedkeuring worden voorgelegd aan de Legislative Council, bestaande uit de Gouverneur als Voorzitter, vijftien officiële leden (zeven Europeanen, drie Aziaten en vier Afrikanen), welke laatste benoemd worden door de Gouverneur. Door voornoemde missie werd een voorstel gedaan om de samenstelling van de Council te doen bestaan uit één en twintig officiële leden en één en twintig onofficiële leden; de laatsten te doen bestaan uit zeven Europeanen, zeven Aziaten en zeven Afrikanen, een suggestie, die door het Britse Gouvernement in overweging is genomen. Ook hieruit blijkt weer de neiging om in Tanganyika tot een zo goed mogelijke verzoening der rassentegenstellingen te komen.

Werkt de status van mandaatgebied in de hand dat een zo goed mogelijke samenwerking tussen de bevolkingsgroepen wordt nagestreefd, een nadeel is lange tijd geweest, dat de mandataris over onvoldoende zekerheid beschikte omtrent de duur van zijn mandaat, waardoor een huivering bestond voor het financieren van ontwikkelingsprojecten op lange termijn. Met name werd de mogelijkheid niet uitgesloten geacht, dat het gebied te zijner tijd aan Duitsland zou kunnen worden teruggegeven. Deze vrees is na de tweede wereldoorlog sterk geluwd, zodat de lang achterwege gelaten, doch noodzakelijk

geachte maatregelen in de laatste jaren in de vorm van ontwikkelingsplannen tot uitvoering zijn gekomen.

DE EAST AFRICAN HIGH COMMISSION

De drie Gouvernemenen in Brits Oost-Afrika worden overkoepeld door een in 1947 ingestelde East African High Commission, bestaande uit de drie Gouverneurs der samenstellende delen. Onder deze High Commission opereert een aantal gemeenschappelijke, wetenschappelijke en uitvoerende diensten ²⁾.

Als adviserend orgaan van de High Commission treedt op de East African Central Legislative Assembly, bestaande uit zeven ambtelijke leden van de staf der High Commission en vijf leden uit elk der Gouvernemenen. Deze vijf leden zijn één ambtelijk lid, aangewezen door de betreffende Gouverneur en één Europeaan, één Aziaat en één Afrikaan als niet-ambtelijke leden + een niet-ambtelijk lid, aangewezen door de locale Legislative Councils.

Ofschoon de overkoepeling breed is opgezet, is zij tot nu toe niet bij machte geweest om de grote verschillen in agrarische politiek in de betrokken gebieden te vervagen; dit zal in verband met de historische groei hiervan m.i. ook in de naaste toekomst niet kunnen worden verwacht.

B DE AGRARISCHE ONTWIKKELING

KENYA

Nadat in 1893 het Britse Gouvernement het bewind over Kenya en Uganda had overgenomen van de Imperial British East African Company, was één der eerste zorgen het openleggen van het land, in het bijzonder het welvarende, doch afgelegen Uganda. Hiertoe werd in 1895 begonnen met *de aanleg van een spoorlijn van Mombasa naar Kisumu* aan het Victoria-meer (577 mijl), welke laatste plaats in 1901 werd bereikt. Deze lijn liep tot bij Nairobi door droog steppengebied en daarna tot het gebied van het Victoria-meer grotendeels door dunbevolkte graslanden, waar de Massai hun extensieve veehouderij uitoefenden.

Voor de aanleg van deze spoorlijn werden niet minder dan 35 000 Brits-Indiërs uit hun moederland aangetrokken. Velen bleven in Kenya hangen en vestigden zich in de kuststreken of als kleinhandelaar in het binnenland, waar ze zich een blijvende plaats hebben weten te veroveren.

Teneinde de lijn rendabel te maken, werd het plan ontwikkeld om de Kenya Highlands te ontwikkelen door het bevorderen van de vestiging van „white settlers”. Hiertoe werd de „Crown Lands Ordinance 1902” afgekondigd. Onder „Crownland” wordt in deze ordonnantie verstaan alle land, waarover de Kroon souvereiniteit uitoefent met uitzondering van gronden, waarop privaatzit-rechten worden uitgeoefend. Aan het Gouvernement wordt het recht toegekend om gronden, die door de bevolking niet daadwerkelijk worden geoccupeerd,

²⁾ Dit zijn in het bijzonder de Oost-Afrikaanse spoorwegen, de havens, de post- en televerbindingen, het directoraat van luchtverbindingen, de douane- en accijnzendienst, de inkomsten-belastingdienst, de uitvoering der regelingen, verband houdende met defensie en deviezen, de statistiekdienst, de meteorologische dienst, instellingen voor het basis-onderzoek inzake land- en bosbouw, veeziekten, geneeskunde, malaria, zoetwater- en zeevisserij, tse-tse-bestrijding, sprinkhanen-bestrijding, geologisch en topografisch onderzoek, de industrie-raad en de organisatie voor industrieel onderzoek e.a.

FIG. 2. BEVOLKINGSLANDBOUW IN DE ABERDARE MOUNTAINS (KENYA).

aan derden uit te geven, òf in freehold (eigendom, maximum 1000 acres), òf in leasehold (langjarige huur van maximum 99 jaren, maximum 5000 acres) òf als grant (voor persoonlijk gebruik tot een maximum van 320 acres).

Nadat in 1903 deze voorwaarden in wat gunstiger vorm waren gegoten en zowel in Engeland als in Zuid-Afrika een ruime bekendheid was gegeven aan de mogelijkheden tot vestiging van een landbouwbedrijf in de Kenya-Highlands, begon in 1904 een stroom van settlers te arriveren, die uiteindelijk heeft geleid tot de uitgifte van ± 2000 "holdings".

Al spoedig werd als beginsel aangenomen, dat de Kenya Highlands zouden worden gereserveerd voor Europese kolonisatie, waardoor de naam „White Highlands” ontstond en de settlers gingen spreken van Kenya als een „White Men's Country”.

In 1915 werd de „Crown Lands Ordinance 1902” vervangen door de „Crown Lands Ordinance 1915”, waarbij echter de onder de eerstgenoemde ordonnantie verleende rechten onaangetast bleven. Onder de nieuwe ordonnantie werd gronduitgifte in huur mogelijk voor een termijn van 999 jaar tot een oppervlakte van 5000 acres, welke echter kan worden overschreden bij besluit van de Secretary of State; de huur tot 1960 zou 20 ct per acre bedragen, die van 1960–1975 1% van de waarde van de grond op dat tijdstip in onontgonnen toestand, van 1975–2005 2% van deze waarde in 1975 en daarna 3% van de waarde aan het begin van elke dertigjarige periode. Tevens werd in deze ordonnantie vastgelegd het reeds van 1908 af in praktijk gebrachte principe, dat de Kenya Highlands zouden worden gereserveerd voor uitgifte van gronden aan Europeanen met uitsluiting van Afrikanen en Aziaten. Overdracht van grondrechten van een concessionaris zou slechts mogen geschieden aan Europeanen; een holding in de Kenya Highlands zal zonder toestemming van de Gouverneur voorts niet mogen worden beheerd door een niet-Europeaan. Uitgifte in freehold is sinds 1915 niet meer mogelijk, wel werden de freehold-

rechten, verleend onder de Ordonnantie 1902, erkend. De niet gereserveerde gronden bleven Crownland.

In 1919, na het beëindigen van de eerste wereldoorlog, werd voor *ex-soldiers* een mogelijkheid geschapen zich als klein-landbouwer in Kenya te vestigen; aanvankelijk werd hun slechts 160 acres per hoofd in het vooruitzicht gesteld, welke oppervlakte later zou kunnen worden vergroot. Onder deze omstandigheden werden 1000 farms uitgegeven, waardoor de Europese invloed in het land sterk werd vergroot.

Mede als gevolg hiervan werd bij de „*Kenya Annexation Order in Council*” van 1920 het gebied van Kenya, met uitzondering van de aan de Sultan van Zanzibar behorende kuststrook van 10 mijl diepte, tot „Colony” verklaard, waardoor de „Colony and Protectorate of Kenya” tot stand kwam.

Intussen begonnen de *moeilijkheden met de Kikuyu's* het hoofd op te steken. Door een reeks van calamiteiten aan het einde van de vorige eeuw had deze stam zich van haar gronden in de omgeving van Nairobi teruggetrokken, zodat deze gronden niet meer daadwerkelijk geoccupeerd waren en het Britse Gouvernement meende tot de uitgifte dezer gronden aan settlers te kunnen overgaan. Evenwel bleken achteraf op een deel van deze gronden nog rechten te rusten, ontleend aan het gewoonterecht der Kikuyu's; deze eisten deze gronden weer op. Het Britse Gouvernement meende hieraan bezwaarlijk te kunnen voldoen, nu er nieuwe rechten op gevestigd waren en deze gronden reeds voor een groot deel in ontginning waren genomen. In 1922 werd door een deel der Kikuyu's de Kikuyu Central Association (K.C.A.) opgericht met het doel om wederom de beschikking te verkrijgen over alle tot het stamverband behorende gronden. Deze vereniging trad zo heftig op, dat het hoofd al spoedig gevangen genomen werd en de vereniging moest worden verboden; ze zette ondergronds haar activiteiten voort.

De Britse Regering, verontrust door de heftige actie der Kikuyu's en de reacties hiertegen van de settlers, die hun white men's country bedreigd zagen, publiceerde in 1923 een White Paper over deze aangelegenheid, waarin ze stelde, dat: „Primary, Kenya is an African territory, and the interests of the African people must be paramount”. Hiermede was echter de scherper wordende tegenstelling tussen de Kikuyu's, die hun grondrechten zagen aangetast, en de white settlers, die zich beriepen op de hun verleende rechten en op de geprononceerde Engelse politiek van aanmoediging der blanke kolonisatie, allerm minst opgelost. De ontevredenheid onder de Kikuyu's groeide ook om andere redenen ³⁾, zodat in 1932 de „*Carter Land Commission*” werd ingesteld, die na een diepgaand onderzoek de controverse tot een oplossing trachtte te brengen. Als gevolg hiervan kwamen in 1939 twee ordonnantie tot stand: de eerste splitste van de Crown Lands de Native Land Units af, gebieden, die uitsluitend aan de autochthone bevolking werden toegewezen en waarbinnen geen uitgifte van gronden aan derden mocht plaatsvinden; de tweede legde de afbakening vast van de White Highlands, waarbinnen slechts gronden mochten worden uitgegeven aan Europeanen (vide de kaart).

³⁾ Er ontstonden conflicten met Gouvernement en Missie, die bepaalde in de adat verankerde gebruiken wilden verbieden en ook ten dele verboden.

Deze regeling, hoe goed ook bedoeld, evenals de aanvullende regelingen als compensaties aan hen, van wie kon worden aangenomen, dat hun grondrechten ten onrechte waren verloren gegaan⁴⁾, hebben niet kunnen beletten, dat de ontevredenheid onder de Kikuyu's is blijven bestaan. Niet te loochenen feiten zijn, dat de White Highlands, alhoewel (exclusief de daarin vallende bosreserves) slechts 4,7 % van de totale oppervlakte van Kenya innemende, een groot gedeelte van de beste gronden met de gunstigste regenval beslaan. Voorts heeft, mede voor de sterk toenemende bevolking, de toepassing van het ingeburgerde wisselbouwsysteem langzaam aan geleid tot een voor dit landbouwsysteem te intensief grondgebruik, waardoor de grond achteruit is geboerd en niet te miskennen verschijnselen van ernstige landhonger aan den dag zijn getreden.

Na de tweede wereldoorlog werd de „Kenya African Union” opgericht, waarvan geleidelijk de leiding weer in handen kwam van de vroegere leiders van de Kikuyu Central Association. In de vorm van de Mau-Mau werd de strijd bijl weer opgegraven met het betreurenswaardig resultaat van de onlusten van de laatste jaren.

De vraag of de Britse Regering de thans door haar ingenomen gedragslijn van geweld tegen geweld zal handhaven, kan m.i. zonder twijfel bevestigend worden beantwoord. Ze is hiertoe immers gedwongen: een groot gedeelte der Kikuyu's staat onder de vaak afgedwongen Mau-Mau-eed, die inhoudt, dat elk bevel van terreur tegen de Europeaan of de loyale stamgenoot dient te worden uitgevoerd. Een groot gedeelte van de ondernemingsarbeiders en huisbedienden zijn Kikuyu's, terwijl met toestemming van de ondernemers en settlers, omstreeks 200 000 Kikuyu's tegen dienstbetoon grondjes in de White Highlands mogen bebouwen (de z.g. squatters). Het zal duidelijk zijn, dat een zodanige situatie door geen geordende staat kan worden getolereerd. Het gaat er mede om de meerderheid der goedwillende Kikuyu's tegen de kwaadwillenden te beschermen.

De Britse Regering vertoont zeer weinig neiging om aan de grondeisen van de Kikuyu's ten koste van de in de White Highlands voor de Europeanen gereserveerde gronden tegemoet te komen: de Carter Land Commission 1932 heeft deze kwestie grondig bestudeerd en is zo ver mogelijk aan de gerechte verlangens der Kikuyu's tegemoet gekomen. De niet-bevredigde schendingen van het Kikuyu-grondenrecht zijn vrij gering in omvang gebleken en zo goed mogelijk gecompenseerd; omvangrijke maatregelen zijn genomen om door verbetering van de culturomstandigheden der inheemse gronden en het ter beschikking stellen van nieuwe voor landbouw geschikt gemaakte gronden aan het tekort aan landbouwgronden der Kikuyu's tegemoet te komen. Hiertegen-

⁴⁾ Er is voor de jaren 1951-'55 £ 3 miljoen uitgetrokken voor resettlement, reclamation, betere watervoorziening, erosiebestrijding en tse-tse-bestrijding, het verbeteren van landbouwstreken door het opwerpen van dammen voor het maken van waterreservoirs en het slaan van artesische putten, het tse-tse-vrij maken en ontsluiting van een aantal nieuwe gebieden voor landbouw enz. Hiernaast wordt getracht door landbouwvoorlichting en demonstratiefarms de extensieve wisselbouw der bevolking om te zetten in een vorm van meer permanente landbouw; op grote schaal is door vaccinatie van het vee de runderpestbestrijding ter hand genomen.

over wenst men de rechten der gevestigde white settlers niet aan te tasten en gaat het Britse Gouvernement consequent met de voor Kenya aanvaarde white-settlers-politiek voort: na de oorlog werd een *nieuw ex-soldiers settlementscheme* tot uitvoering gebracht, dat kortgeleden voor vestiging ook van andere kleine landbouwers werd verlengd en waarbij aan nieuwkomers door credietverstrekking, onderricht e.d. verschillende faciliteiten worden verleend ⁵⁾.

Zo tracht het Britse Gouvernement zijn blanke-kolonisatie-politiek in Kenya te handhaven, enerzijds door het nemen van uitgebreide maatregelen tot opheffing van de bestaande „land-pressure” en door het doorvoeren van een aantal sociale maatregelen, anderzijds door met geweld het verzetselement te elimineren.

Statistische gegevens

Met enige cijfers zal getracht worden een beeld van de huidige economische ontwikkeling van Kenya te geven:

De niet in handen van Afrikanen zijnde landbouwgronden bevinden zich in Kenya voor verreweg het grootste gedeelte in de White Highlands en in de strook ter breedte van 10 mijl langs de kust (vide het kaartje). In laatstgenoemd gebied zijn vele concessies in handen van Indiërs en Arabieren; er wordt veel sisal en klapper verbouwd. In de White Highlands heeft gronduitgifte plaats gehad zowel in freehold als in leasehold van 99 of 999 jaar; ongeveer de helft van de oppervlakte van 10 680 vierkante mijlen ($\pm$ 7 miljoen acres) is op een huurovereenkomst van 99 jaar uitgegeven.

Van deze 7 miljoen acres wordt ongeveer 2 miljoen geoccupeerd door inheemsen (squatters), die hier geen grondrechten bezitten, doch tegen dienstbetoon of betaling in product van de grondbezitter toestemming hebben er hun landbouw of veeteelt uit te oefenen. Van de overblijvende grond wordt 1 300 000 acres aangenomen geschikt te zijn voor landbouw; hiervan was in 1944 846 000 acres beplant. Naast akkerbouw wordt op ruime schaal veeteelt beoefend.

De Britse Regering streeft er in de eerste plaats naar Brits Oost-Afrika self-supporting te maken op het gebied van voedselvoorziening. Om deze reden wordt bovenal de teelt van voedingsmiddelen aangemoedigd; exportgewassen als koffie, thee, pyrethrum zijn welkom, doch de Regeringssteun gaat in de eerste plaats uit naar „farming”. Ze garandeert voor een aantal voedingsgewassen minimum-prijzen, voor welke ze de producten inkoopt en in silo's opslaat (mais, sorghum, millet, zowel van Europese als van bevolkingslandbouw). Eveneens garandeert ze voor de voornaamste door settlers gekweekte voedingsgewassen geldelijke minimum-opbrengsten per acre, waartegenover ze echter de teelt van bepaalde gewassen kan voorschrijven. Voorts geeft ze voorlichting omtrent een juist beheer van een farm (waarbij een aandrang naar mixed farming wordt uitgeoefend) en verstrekt ze leningen voor de voor de uitvoering daarvan nodige maatregelen (betere watervoorziening, omrastering, aankoop van vee enz.).

⁵⁾ Aangezien in de White Highlands weinig voor landbouw geschikte gronden meer beschikbaar zijn, worden de gronden voor nieuwe settlers verkregen door opkoop van farms of onontgonnen gedeelten daarvan uit een uit Gouvernementsgelden gevormd fonds.

Tabel 1. Beplante oppervlakte en productie in 1951.

	Oppervlakte 1000 acres		Productie	Export
Tarwe	298	Tarwe	130 000 ton	21 000 ton ¹⁾
Gerst	25	Mais	110 000 „	20 300 „ ²⁾
Haver	18	Boter	3 400 „	635 „
Mais	154	Kaas	260 „	—
Koffie (ond. arab.)	± 60	Eieren	76 000 dozijn	—
Thee	20	Varkens	63 000 stuks	1 275 „
Pyrethrum	23	Koffie	9 761 ton	11 410 „
		Thee	6 900 „	4 100 „
		Pyrethrum	2 230 „	1 300 „

1) Bovendien 12 750 ton meel e.d. van alle graansoorten.

2) Inclusief bevolkingsproduct.

Ter verwerking van de zuivelproductie is door de settlers de *Kenya Co-operative Creameries* opgericht, die in 1951 1670 leden telde en beschikte over een zestal creameries, terwijl er nog enkele in aanbouw waren.

De meeste varkens werden verwerkt in de *Upland Bacon Factory*. De oprichting van een tweede verwerkingsfabriek wordt overwogen. Voor de verwerking van andere vleessoorten is de *Central Factory Abattoir and Freezing Works* in aanbouw.

Enige meelfabrieken verwerken een gedeelte van de graanoogst, terwijl een tweetal bierbrouwerijen een gedeelte van de geproduceerde gerst verwerken. Bij Thika verwerkt een fabriek sisal-afval tot zakken, terwijl een canning-industry de conservering verzorgt van diverse landbouw- en veeteeltproducten. Twee fosfaatfabrieken (ruw fosfaat) leveren fosfaatmeststoffen ten behoeve van de graancultuur in de Highlands. Een tweetal cementfabrieken voorziet in de voor de huizen-, kantoren- en fabrieksbouw benodigde cement.

Deze niet uitputtende opsomming moge aantonen, dat de Britse Regering er in belangrijke mate in is geslaagd de Kenya Highlands te ontwikkelen tot een blank centrum van landbouw- en veeteeltproductie, dat een grote rol speelt in de voedselvoorziening van Brits Oost-Afrika en ook daarbuiten zijn producten afzet.

Van de belangrijke landbouwproducten, die grotendeels buiten de Kenya Highlands worden voortgebracht mogen hier nog worden genoemd de *sisal* met een beplante oppervlakte van 234 000 acres en een uitvoer in 1951 van 38 800 ton, de *suiker* met een beplant areaal van 13 450 acres en een productie van 13 725 ton, bestemd voor consumptie binnen Brits Oost-Afrika, waarnaast in 1951 als voornaamste bevolkingsproducten werden uitgevoerd *katoen* (1750 ton) en *huiden* (ter waarde van £ 2 150 000).

Voegen we hieraan toe de *mijnbouw-industrie*, die in 1951 voor een waarde van bijna £ 2 miljoen aan de export bijdroeg (voor meer dan de helft soda uit het Lake Magadi), dan blijkt wel, dat de productie van Europese (en in mindere mate van Aziatische) bedrijven voor de economische betekenis van Kenya van zeer groot belang is, waarbij de bevolkingslandbouw als factor in de economische ontwikkeling wel zeer sterk op de achtergrond is gebleven ⁶⁾.

⁶⁾ Haar grootste geldinkomen verkreeg de bevolking uit het leveren van arbeid: in 1951 waren 436 000 werknemers geregistreerd, vrijwel allen afkomstig uit Kenya.

FIG. 3. KAKIRA SUGAR ESTATE (UGANDA).

De stimulering van de bevolkingsmais-, katoen- en koffiecultuur, die de laatste tijd is nagestreefd, zal de huidige grote achterstand in welvaart niet dan uiterst langzaam kunnen inhalen.

UGANDA

In 1900 werd in het Uganda-agreement de verhouding tussen het Vorstendom Buganda en het Britse Gouvernement geregeld; hierbij werd o.a. een belangrijk deel van de gronden toegewezen aan de vorst, zijn relaties en een duizendtal hoofden en landeigenaren, waardoor een vorm van privaat-grondrecht werd geschapen (de z.g. mailo-landen), zoals elders in tropisch Afrika nergens wordt aangetroffen. Doordat genoemde personen over hun gronden de vrije beschikking hadden, werden in de eerste jaren grote stukken land tot een totaal van 324 vierkante mijlen (ruim 100 000 ha) aan niet-Afrikanen (Europeanen en Indiërs) verkocht. Vanwege de ongewenste consequenties dezer grondvervreemding werd in 1906 door het Britse Gouvernement bepaald, dat alle verdere grondverkoop aan niet-Afrikanen onderworpen zou zijn aan de goedkeuring van de Gouverneur.

Deze beschikte reeds over het recht om van de buiten de mailo-landen gelegen Crownlands gronden aan derden uit te geven; hierbij werd de regel gevolgd, dat een zodanige uitgifte niet zou plaats hebben zonder dat het advies hierover zou zijn ingewonnen van de locale gemeenschappen en dan nog uitsluitend, indien het belang van de autochthone bevolking hiermede gediend zou zijn. Dit leidde tot een voorzichtige politiek, waardoor thans in Uganda buiten de 100 000 ha uit de mailo-landen slechts 37 000 ha in freehold en 20 000 ha in leasehold ⁷⁾ zijn uitgegeven en verdere uitgifte slechts mondjesmaat geschiedt.

Tegenover de autochthone bevolking van Uganda achtte het Britse Gouvernement het gewenst, zijn gedragslijn ten aanzien van de vervreemding van gronden nog eens uitdrukkelijk uiteen te zetten, teneinde bij deze bevolking alle onrust weg te nemen, die de gebeurtenissen in Kenya bij haar hadden opgewekt; deze verklaring luidde als volgt:

"His Excellency the Governor wishes all the people of Uganda to understand the policy

⁷⁾ In 1915 is aan de uitgifte in freehold een einde gemaakt; sindsdien heeft slechts verpachting van gronden aan niet-Afrikanen plaatsgehad op een termijn van 99 jaar tegen een aanvankelijk geringe huursom, die na elke periode van 33 jaar voor herziening vatbaar is; de bestaande freehold-rechten werden hierbij niet aangetast.

FIG. 4. LANGHOORNIG VEE
IN WESTELIJK UGANDA.

of His Majesty's Government and the Protectorate Government which has been followed in the past and will be followed in the future, in respect of Crown land outside townships and trading centres in the provinces other than Buganda.

Firstly, these rural lands are being held in trust for the use and benefit of the African population.

Secondly, although the right under the Laws of the Protectorate is reserved to the Governor as representing the King to appropriate areas which he considers are required for forests, roads, townships or for any other public purposes, yet it has been agreed with the Secretary of State that the Governor shall in every such case consult the African Local Government concerned and give full consideration to its wishes. Moreover the Governor will not alienate land to non-Africans, except :

- a for agricultural or industrial or other undertakings which will in the judgment of the Governor-in-Council promote the economic and social welfare of the inhabitants of the territory ; and
- b for residential purposes when only a small area is involved.

Thirdly, it is not the intention of His Majesty's Government and the Protectorate Government, that the Protectorate of Uganda shall be developed as a country of non-African farming and settlement."

Wèl houdt het Britse Gouvernement het volledige beschikkingsrecht in handen over de minerale rijkdommen van het land ; het heeft zich echter bereid verklaard, een deel van de royalties, die uit mijnbouw-exploitaties voortvloeien, af te staan aan de Locale Gemeenschappen.

In gesprekken over de uitgifte van landbouwgronden kwam steeds de vraag naar voren wat verstaan moest worden onder de voorwaarde, dat het belang van de autochthone bevolking met de gronduitgifte gediend moest zijn. Hierbij bleek de suikercultuur een van de weinige objecten te zijn, die aan deze voorwaarde voldeed.

Brits Oost-Afrika heeft een belangrijk suikertekort, dat met dollardeviezen (Cuba) moet worden gedekt. Daar deze deviezen schaars zijn, wordt de invoer zo gering mogelijk ge-

houden, zodat binnen Brits Oost-Afrika door beperkte afleveringen aan de distribuerende tussenhandel de suikerconsumptie beneden de behoefte wordt gehouden. Hoewel Uganda een uitvoer van suiker naar de andere Brits Oost-Afrikaanse gebieden heeft van 18 000—20 000 ton per jaar, gelden er toch overeenkomstige beperkingen op het verbruik. Door verhoging van de productie zouden deze beperkingen verzacht of opgeheven kunnen worden, hetgeen als een uitgesproken bevolkingsbelang wordt gezien. Doordat de suikerproductie technisch te moeilijk is om door de bevolking zelve te worden geëntameerd, is het Britse Gouvernement bereid hiervoor het particuliere landbouwkapitaal in te schakelen. Hierbij zou het gewenst zijn de Uganda Development Corporation en de Locale Gemeenschap, binnen welks territorium de concessie zou komen te liggen, in het kapitaal te laten participeren, teneinde de aversie tegen de penetratie van het vreemde kapitaal te verzachten.

Buiten de suiker zal het moeilijk zijn, anders dan door aankoop van bestaande freeholds of leaseholds, de beschikking over landbouwgronden te verkrijgen; de geringe oppervlakten leasehold, die de laatste jaren zijn uitgegeven, hadden in hoofdzaak betrekking op uitbreidingen en afrondingen van bestaande cultuurondernemingen.

Een sprekend voorbeeld van de aversie bij de autochthone bevolking, in het bijzonder van de Buganda en de Western Province, tegen vervreemding van gronden, is wel het taaie verzet, dat zich enige tijd geleden openbaarde tegen vergroting van het wildreservaat bij Lake George met een voor landbouw vrijwel waardeloos areaal, welk verzet bleek voort te komen uit de vrees, dat deze reservering bedoeld zou zijn als een voorbereiding van een white settlement.

Tegenover deze sterke beperking in de vervreemding van landbouwgronden heeft het Britse Gouvernement met zeer veel succes de bevolkingswelvaart bevorderd door het stimuleren van de bevolkingscultures. Dit geldt zowel voor voedingsgewassen als voor exportgewassen; de omstandigheden waren hiervoor gunstiger dan in de verschillende door ons bezochte streken van Kenya en Tanganyika, aangezien in een groot gedeelte van Uganda de regenval iets hoger is en beter over het jaar verdeeld, waardoor een grotere diversiteit van cultuurgewassen mogelijk is. De teelt van meelbananen (plantain), mais, cassave, gierst- en sorghumsoorten, bataat, bonen, koffie en katoen is over een groot gedeelte van het land mogelijk, zodat de voedselvoorziening goed is en de teelt van exportgewassen als katoen en koffie met succes mogelijk.

Statistische gegevens

De *bevolkingskatoenproductie* dateert in Uganda reeds vanaf 1906 en is sindsdien geleidelijk uitgebreid. In 1951 bedroeg de met katoen beplante oppervlakte 1½ miljoen acres, de export van ontpitte katoen 62 000 ton, terwijl 30 000 ton katoenzaad werd geëxporteerd en 72 000 ton in een 29-tal olie-fabriekjes verwerkt (export katoenzaadolie 7500 ton); er waren 155 ginnerijen in bedrijf, in hoofdzaak in handen van Indiërs⁸⁾. Vele katoenplanters zijn lid van verkoopcoöperaties; de verkoop van de ontpitte katoen is in handen van de onder Gouvernementscontrôle staande Lint Marketing Board. Het product

⁸⁾ Kort geleden kwam een wettelijke regeling tot stand, inhoudende een limitering van het aantal ginnerijen, waarvan de inrichting aan bepaalde minimum-eisen moet voldoen en de overgang van 20 tot 21 ginnerijen in de periode 1952—'56 uit de handen van de huidige eigenaren in handen van inheemse coöperaties.

wordt in hoofdzaak afgezet naar Engeland en India. Enige proefstations werken aan verbetering van plantmateriaal en de bestrijding van ziekten; de landbouwvoorlichting tracht met succes betere plantmethoden, betere variëteiten, zaad-desinfectie (Perenox tegen de blackarm-disease) en goede verkoopmethoden te introduceren.

De *bevolkingsproductie van koffie* is van meer recente datum: de Robusta-cultuur heeft zich voornamelijk ontwikkeld in Buganda; die van Arabica voornamelijk in de Eastern Province (hellingen van de Mt. Elgon). De beplante oppervlakten van Robusta en Arabica bedroegen respectievelijk 183 000 en 16 500 acres; de export resp. 34 600 en 3900 ton. Het product werd bewerkt in een zestal hullerbedrijfjes, waar het tevens op kwaliteit wordt gesorteerd. De verkoop vond veelal plaats door Co-operative Marketing Societies; de landbouwvoorlichting streeft intensief verbetering van cultuurmethoden, plantmateriaal, ziektebestrijding, bereiding en verkoopsmethoden na.

Een vergelijking van de uitvoer naar buiten Brits Oost-Afrika van bevolkingsproducten met de productie van ondernemingsproducten geeft het volgende beeld:

bevolkingsproducten				ondernemingsproducten			
uitvoer				productie			
	hoeveelheid		waarde		hoeveelheid		waarde
katoen	61 800 ton	£	28 750 000	koffie	3 846 ton	£	941 000
koffie	39 800 „	„	12 365 000	suiker	48 783 „	„	1 646 000
huiden	„	„	1 184 000	thee	1 918 „	„	494 000
diversen	„	„	3 177 000	sisal	1 119 „	„	194 000
				diversen	„	„	92 000
			£ 45 476 000				£ 3 367 000

Ofschoon deze cijfers niet geheel vergelijkbaar zijn, aangezien o.a. in de uitvoercijfers van bevolkingsproducten geen uitvoer naar Kenya en Tanganyika is opgenomen, komt er de overwegende betekenis van de export van producten van de bevolkingslandbouw voor de economie van Uganda toch wel duidelijk uit naar voren. De cijfers van Kenya geven een omgekeerd beeld te zien: dáár is de autochthone bevolking voor haar geldelijk inkomen voor een zeer belangrijk deel aangewezen op loonarbeid, terwijl in Uganda de bevolking over ruime inkomsten beschikt uit de verkoop van haar landbouwgewassen. Wordt het aantal werknemers in Kenya aangenomen op 436 000, vrijwel alle afkomstig uit het gewest; in Uganda schat men dit aantal op 139 000 waarvan bijna 92 000 afkomstig van Ruanda-Urundi en de Soedan.

Naast de bevordering van de inheemse landbouw is bij de Uganda Development Corporation een aantal *industriële werken* in uitvoering en in wording, waarbij ten dele gebruik gemaakt zal worden van particulier kapitaal.

TANGANYIKA

Het Duitse bewind tot 1919 en daarna de status als mandaatgebied hebben hun stempel geplaatst op de economische ontwikkeling van Tanganyika.

In de *tijd van het Duitse bewind* werd rond 1 miljoen acres voor farming

FIG. 5. SISAL ONDERNEMINGEN IN NOORD-TANGANYIKA.

en de teelt van exportgewassen beschikbaar gesteld, grotendeels in freehold (eigendom), vaak met terzijdestelling van bevolkingsrechten. Voornamelijk concentreerde deze uitgifte zich aan de voet van de Usambara-mountains en in deze bergen zelve, tegen de hellingen van de Kilimandjaro en de Mount Meru en in de omgeving van Morogoro. Europese graanbouw en veeteelt, alsmede de exportcultures van rubber⁹⁾, kapok, sisal en later koffie werden tot ontwikkeling gebracht. Tot steun van deze cultures werd in 1902 in de Usambara-mountains het landbouwproefstation Amani opgericht, dat zich nadien als centrum voor wetenschappelijk onderzoek een klinkende naam verwierf.

De toeloop naar deze noordelijke gebieden van Tanganyika werd in de jaren vóór de eerste wereldoorlog zó groot, dat het Duitse Gouvernement zich genoodzaakt zag ter bescherming van de bevolkingsbelangen dit gebied voor verdere gronduitgifte te sluiten.

Intussen deed zich in de kuststrook ter diepte van 10 mijl, die in 1890 door de Duitsers van de Sultan van Zanzibar was gekocht, een vrij chaotische toestand op het gebied van grondrechten voor: ongeveer 50% der gronden bleek in andere dan autochthone handen te zijn; Arabieren hadden zich in de slaventijd grote stukken grond toegeëigend zonder dat hiervoor rechtstitels aanwezig waren; deze gronden waren door vererving binnen een zich sterk vermengende bevolking in velerlei handen terechtgekomen, waardoor het grondbezit in deze strook sterk gecompliceerd werd en eerst veel later door registratie kon worden vastgelegd.

⁹⁾ Tussen 1900 en 1913 werden 112 000 acres met Ceara-rubber beplant, een rubber-soort, die bestand is tegen het vrij droge klimaat van Tanganyika; deze aanplant leverde aanvankelijk weinig profijt; na de eerste wereldoorlog werd een belangrijk deel geconverteerd in sisal. Gedurende de tweede wereldoorlog werd het restant door de Engelsen in exploitatie genomen, waarbij in 1943, 1944 en 1945 producties werden verkregen van respectievelijk 360, 1410 en 2060 ton.

Na de toewijzing van het huidige Tanganyika als *mandaatgebied aan Engeland* werd de situatie anders. Alle land, waarop geen andere rechtstitels rustten, werd tot Crownland verklaard. In 1923 werd de Land Ordinance 1923 afgekondigd, volgens welke geen freeholds meer konden worden uitgegeven en slechts rights of occupancy werden verleend; dit geschiedde voor een maximum-termijn van 99 jaren, een maximum-oppervlakte van 5000 acres¹⁰⁾, en een huursom, die na elke periode van maximaal 33 jaar (in de praktijk vaak na 20 jaar) zou kunnen worden herzien en in overeenstemming gebracht met de huurprijzen der omliggende landen. Een bebouwingsclausule verplichtte tot het in gebruik nemen van een minimum oppervlakte. Aan de opwonenden werd de keuze gelaten op het land te blijven, waarbij hun dan een redelijk areaal bouwgronden moest worden toegewezen, of (hetgeen als regel het geval was) te verhuizen met uitkering van een schadevergoeding.

De bij de beëindiging van de oorlog in beslag genomen Duitse ondernemingen werden verkocht, in hoofdzaak aan Britten, Grieken¹¹⁾ en Indiërs, welke beide laatste groepen hierdoor een belangrijke plaats verwierven in de economische ontwikkeling van het land.

In 1925 werden de Duitsers wederom in de gelegenheid gesteld grondbezit te verwerven, waarbij van de zijde van de Duitse overheid steun werd verleend; in 1929 bedroeg de totale gronduitgifte 1 600 000 acres, waarvan 750 000 in Britse, 362 000 in Duitse, 310 000 in Indiase en 230 000 in Griekse handen.

Na de tweede wereldoorlog werd het Duitse bezit wederom geconfisqueerd; deze landen werden thans ten dele ingelijfd bij de bosreserve, ten dele ter beschikking gesteld van de bevolking, doch grotendeels opnieuw uitgegeven aan derden als freehold of leasehold.

Tussen de eerste en tweede wereldoorlog werd door Engeland weinig intensief aan de verdere ontwikkeling van Tanganyika gewerkt. De onzekerheid over de bestendigheid van het Britse bewind onder het mandaatsstelsel vormde een grote belemmering voor kapitaalsinvesteringen, zowel van Gouvernementswege als voor particulier kapitaal: de Tanga-spoorlijn werd verlengd tot Arusha, de bevolkingscultures werden gestimuleerd, maar tot grootse ondernemingen kwam het niet.

Dit werd anders na afloop van de tweede wereldoorlog, toen in 1946 de Verenigde Naties het mandaat aan Engeland bij het Trusteeship-Agreement

FIG. 6. TSE-TSE-WACHT BIJ HET VERLATEN VAN EEN DOOR TSE-TSE GEÏNFECTEERD GEBIED (TANGANYIKA).

¹⁰⁾ Grotere oppervlakten kunnen slechts worden uitgegeven door de State Secretary te Londen.

¹¹⁾ Ten behoeve van de spoorwegaanleg was door de Duitsers een groot aantal Grieken aangetrokken, terwijl de Indiërs zich in de kustgebieden reeds een belangrijke plaats hadden veroverd.

bevestigden. De grotere zekerheid, die hiermede voor een langdurig beheer geschapen werd, was voor Engeland aanleiding om de ontstane achterstand in ontwikkeling te gaan inhalen; 10-jaren plannen werden opgesteld, waarin voorzien werd in de verbetering van havens, de aanleg van wegen, het nemen van maatregelen ter verbetering en bevordering van de bevolkingscultures, de uitvoering van landbouwkundige- en mijnbouwkundige exploraties ten behoeve van de inschakeling van land- en mijnbouwbedrijven, verbetering van gezondheidszorg en opvoeding enz.¹²⁾

In 1946 werd door het Ministry of Food het sedert befaamd geworden *Groundnutscheme* opgezet, met het doel 3,2 miljoen acres mechanisch te ontginnen met een jaarlijkse aardnoot-opbrengst van 600 000 ton. Onvoldoende voorbereiding, zowel wat betreft de bestudering van klimaat en bodem als de toepassing der mechanische werktuigen hebben tot een volslagen mislukking van het plan geleid, zodat in 1951 werd besloten het geïnvesteerde kapitaal van £ 36½ miljoen af te schrijven en slechts de kernen der drie cultuurterreinen Kongwa, Urambo en Nachingwea te handhaven als proefterreinen voor gemechaniseerde landbouw en voor bevolkingsgewassen uit de omgeving. Dit experiment heeft gelukkig op zichzelf gestaan.

In zijn — naar omstandigheden — breed opgezette welvaartsbeleid wordt door het Gouvernement van Tanganyika de volle aandacht besteed zowel aan de bevordering van de bevolkingslandbouw als aan de deelname van het particuliere bedrijfskapitaal aan de ontwikkeling van het land; dit laatste is mogelijk, omdat — met uitzondering van het noordelijk gebied, alwaar reeds onder het Duitse bewind een te groot areaal aan gronden werd uitgegeven — de grondruimte nog voldoende is. Onderzoekingen van het personeel van de landbouwdienst hebben geleid tot het aangeven van een aantal gebieden, die geschikt worden geacht voor farming of verbouw van exportcultures en waarbinnen uitgifte van gronden voor deze doeleinden mogelijk wordt geacht.

Tevens wordt door de landbouwdienst op proefstations of op proefvelden in verschillende delen van het land de cultuur van een aantal gewassen beproefd, inclusief de bereiding ervan tot marktwaardig product (o.a. tabak). Bij goede resultaten wordt dan in de daarvoor geschikte streken de uitgifte van uitgezette percelen voor de uitoefening van rights of occupancy openbaar aangekondigd. Op deze wijze is kort geleden een aantal percelen voor veeteelt ten noorden van de Mount Meru en ten zuiden van Arusha aangeboden en was tijdens ons bezoek een aantal percelen voor de cultuur van Pyrethrum in de Southern Highlands en voor de cultuur van tabak in de Southern Province in aanbod, terwijl de verzamelde gegevens omtrent de ontwikkelingsmogelijkheden in Kilombero-vallei gaarne te onzer beschikking werden gesteld. Ter illustratie kan hierbij nog worden vermeld, dat — behoudens heruitgifte van gewezen vijandelijk bezit en uitgifte ten behoeve van Gouvernementslandbouwprojecten — in 1950 en 1951 resp. 155 000 en 114 000 acres voor landbouwkundige doeleinden ter beschikking werden gesteld aan niet-Afrikanen.

¹²⁾ Voor 1952 was voor deze plannen een bedrag uitgetrokken van £ 6,6 miljoen, waarvan aan wegen £ 2,2 miljoen, openbare werken £ 1,5 miljoen en landbouw, veeteelt, bosbouw £ 1 miljoen.

Het Gouvernement voert hier dus een zeer actieve politiek, waarbij krachtens de status van mandaatgebied geen discriminatie wordt toegepast tussen de sollicitanten van tot de Verenigde Naties toegetreden mogendheden (behoudens slechts ten aanzien van het deviezenvraagstuk, waarbij de regelen van het Britse deviezenbeleid dienen te worden in acht genomen). Deze politiek strekt zich tevens uit op het gebied van de arbeidsvoorziening, die, hoewel uitvoerig gereguleerd een welwillende medewerking van het Gouvernement ondervindt ¹³⁾.

Statistische gegevens

Ultimo 1951 waren in totaal 2 284 000 acres uitgegeven, waarvan 951 000 in freehold en 1 333 000 in right of occupancy. Van deze oppervlakten waren 539 000 acres beplant met sisal, 15 000 met koffie, 10 000 met thee, 7000 met suiker, waaruit wel blijkt, dat sisal, waarvan de aanplantingen voornamelijk gelegen zijn langs de Tanga- en de Central Line, als ondernemingscultuur een overheersende plaats inneemt.

Naast deze open-deur-politiek bij de verwelkoming van vreemd kapitaal wordt de ontwikkeling van de bevolkingslandbouw krachtig bevorderd in onderlinge samenwerking tussen de Departementen van Landbouw, Veeteelt, Water Development en Coöperatie. Als resultaat hiervan moge hier o.a. worden gewezen op de goedgeorganiseerde bevolkings-Arabica-koffiecultuur op de hellingen van de Kilimandjaro en de Mount Meru, de in sterk coöperatief verband gebrachte bevolkings-Robusta-koffiecultuur in Bukoba (ten westen van het Victoria-meer), en de bevolkingskatoencultuur ten zuiden van het Victoria-meer, voorts op diverse rijstprojecten en op de goede resultaten van bodemconservering in verschillende delen van het land. Van belang is ook de bescherming van de prijzen der voornaamste voedingsmiddelen (o.a. mais), die door het Gouvernement tegen vastgestelde minimumprijzen kunnen worden opgekocht en voor distributie bij oogstmislukking of in de minder gunstige maanden van het jaar beschikbaar worden gehouden (Grain Storage Department).

De verhouding tussen de bevolkings- en de ondernemingsproducten in de export moge uit de volgende op 1951 betrekking hebbende opgave blijken :

sisal (vrijwel uitsluitend ondernemingen)	£ 23 689 000
koffie (ondernemings-)	± „ 750 000
koffie (bevolkings-; Bukoba 85 000 ton, Northern Province 4600 ton)	± „ 3 750 000
katoen (bevolkings-)	„ 2 767 000
thee (ondernemings-)	„ 233 000
huiden	„ 1 674 000
goud (ondernemings-)	„ 820 000
diamant (ondernemings-) ¹⁴⁾	„ 89 000
diversen	„ 5 571 000
	£ 39 343 000

¹³⁾ In 1951 was het aantal geregistreerde werkkrachten 455 000, waarvan 232 000 in de landbouw, hieronder 130 000 in de sisalcultuur.

¹⁴⁾ Onder normale omstandigheden belangrijker dan goud, in 1951 door het vasthouden van voorraden echter abnormaal laag.

Uit het voorgaande zal duidelijk zijn, dat door het Gouvernement gestreeft wordt naar een aannemelijk evenwicht tussen bevolkingscultuur en de medewerking van het uitheemse kapitaal in de economische ontwikkeling van het Gewest. In de praktijk zijn tot dusver spanningen, als geconstateerd konden worden in Kenya en Uganda, achterwege gebleven. Uit dit oogpunt en ook vanwege de te verwachten medewerking door het Gouvernement, komen de investeringsmogelijkheden in Tanganyika aantrekkelijker voor dan in de beide andere gebieden van Brits Oost-Afrika. Hier staat dan tegenover, dat, behalve in de noordelijke streken, de openlegging van het land bepaald ten achter is gebleven bij de beide andere gebieden.

Of de politieke status van Tanganyika als mandaatgebied grotere bezwaren voor kapitaalsinvesteringen meebrengt dan de status van Kenya en Uganda meen ik te moeten betwijfelen.

SUMMARY: AGRARIAN POLICY IN BRITISH EAST-AFRICA

The author discusses the agrarian problems of Kenya, Uganda and Tanganyika against the background of political developments there, and the way in which the British Government has attempted to solve them. It would appear that local conditions have resulted in different policies being adopted in each of the three areas. In Kenya, for instance, the accent has been laid on European controlled farms and plantations, whereas in Uganda the latter have been allotted only a minor role, full attention being devoted to the development of native crops (mainly cotton and coffee). In Tanganyika, where a larger area of cultivable ground is available, the authorities are attempting to develop both native crops and European farms, while seeking to achieve a reasonable balance between these two forms of agriculture.